De Classis is geroepen toe te zien dat ook in dezen alles eerlijk en met orde geschiede. De meerdere vergadering onderdrukt niet de gemeente, regeert haar niet, veel minder tiranniseert zij, maar zij is daar om te waken voor de rechten der kerk, zoowel voor de rechten der gemeenten als voor die der ambtsdragers.

Nu mag een Kerkeraad, als representeerende de gemeente, den dienaar des Woord ontslag geven als hij er zelf om vraagt en wanneer de classis hier in toestemt. In een gewoon geval, als de dienaar eene roeping heeft ontvangen naar elders, en de verhouding tusschen kerk en dienaar goed is, levert dit geene moeilijkheden op. Dan geeft de kerkeraad een attestatie, die door de classis wordt goedgekeurd, en met de getuigschriften van gemeenten en classis kan hij ontvangen worden in zijne nieuwe standplaats en bevestigd worden.

Maar anders is het wanneer de dienaar niet wil vertrekken en de kerkeraad hem wil ontslaan. Dan moet de classis optreden om te beoordeelen of de redenen wettig zijn of niet.

Welke de oorzaken zijn, die een losmaking wettigen, staan niet in de K. O. Waarschijnlijk hebben onze vaderen geoordeeld dat dit niet noodig was, wijl zij in Art. 80 de redenen opgesomd hebben, om welke zonden een dienaar moet worden geschorst of afgezet, en wijl zij vertrouwden dat de classis in elk bijzonder geval de reden konden beoordeelen, die al of niet noodzaakten tot het geven van het ontslag. In 't algemeen is het duidelijk dat wanneer een dienaar verkeerd leert, zich slecht gedraagt of de gemeente verwaarloost, er reden is om een dienaar zijn ontslag te geven. Hij is dan niet waardig zijn ambt langer te bekleeden. De gemeente kan niet verbonden blijven aan een predikant die in lijnrechten strijd met het Woord en de belijdenis handelt. Doch juist omdat er zoovele gevallen kunnen voorkomen, waarin de verhouding tusschen kerkeraad en leeraar minder goed is, waarin zaken van persoonlijken aard, karaktergebreken, gebrek aan vertrouwen, gemis aan waardeering, enz. kerkeraad en dienaar van elkander vervreemden en men elkander niet recht verstaat of allerlei onbewezen beschuldigingen worden ingebracht of men geraakt is in een doolhof van moeilijkheden, is het noodig dat de kerkeraad niet zijn eigen rechter is, maar dat de classis de grieven beoordeelt en eerlijk naar den Woorde beoordeelt of het noodig is dat de band verbroken wordt.

De classe en de kerkeraden mogen met de toepassing van dit artikel wel zeer voorzichtig zijn. De ervaring van de laatste jaren heeft het overvloedig getoond, dat er soms gespeeld wordt met de losmaking. Wanneer er allerlei moeilijkheden in een gemeente gekomen zijn, als het niet goed gaat in de gemeente, dan gaat de classis soms, in plaats van de zaken in het reine te brengen, den knoop eenvoudig doorhakken. Zij maakt den predikant los van de gemeente en stelt hem beroepbaar voor de andere kerken.

De wijze waarop dit somtijds geschiedt is o. i. ongeoorloofd.

Het gebeurt toch dat er aanklachten van onstichtelijken wandel worden ingebracht tegen den dienaar des Woords. Bij onderzoek blijkt dat hij ja zich onvoorzichtig gedragen heeft, maar of al die beschuldigingen waar zijn, men aarzelt het te gelooven, in elk geval het is niet bewezen. Maar de eenheid in de gemeente is verbroken. Een deel houdt het met den predikant, een ander deel wil absoluut van hem ontslagen zijn, men blijft weg van de bediening des Woords men houdt het tractement in, en het einde van de geschiedenis is — losmaking.

Op een andere plaats is een dienaar onberispelijk in leer en leven. Maar hij heeft zijn karakter niet mee. Hij is wat lastig en driftig. Nu zijn er leden van den kerkeraad die ook niet van de zelfzucht gespeend zijn, die gewend zijn zelf den toon aan te geven. En er komt botsing. Men verwijt den dienaar dat hij niet genoeg ingeleid is, misschien wel dat hij niet bekeerd is. In één woord, de ligging van sommige toonaangevende broeders is een andere dan die van den predikant. De toestand schijnt onhoudbaar. Men wordt niet meer gesticht. De predikant heeft geen leven meer. Wat gebeurt? Men klaagt bij de classis, men wil los van den predikant. En wat doet de classis? Och! zij is met de zaak verlegen. Als zij recht doet en ook de ouderlingen tot haar plicht brengt vreest zij dat het kerkverband zal verbroken worden. Eindelijk, na lang aarzelen met bezwaar, maar, — omdat het niet anders kan, wordt de dienaar losgemaakt van de gemeente.

Zoo zouden wij andere voorbeelden kunnen noemen. Maar genoeg om te gevoelen dat bij de losmaking niet altijd gehandeld wordt naar het recht.

En toch het recht moet hooggehouden. Allereerst om Gods wil, maar dan ook heeft de gemeente en de predikant er behoefte aan.

Wanneer een predikant werkelijk zich misgaan heeft, dan moet hij niet worden ontzien, en moet hij gestraft. Geen zwak medelijden of overgevoelige deernis mag het oordeel beheerschen, maar het recht. Al zou hij desnoods geschorst of afgezet moeten worden, er moet recht gedaan. Maar daartoe moet een grondig onderzoek ingesteld worden. En juist dit is de fout van vele kerkelijke vergaderingen, dat men in tuchtgevallen niet grondig onderzoekt en teveel op indrukken afgaat.

Zeer voorzichtig echter zij men, wanneer onbewezen beschuldigingen of persoonlijkheden de oorzaak van de moeilijkheden zijn. De twistende partijen mosten zich verzoenen, zich bekeeren van hun zondigen weg en in liefde elkander dragen.

Het kan evenwel zoo zijn dat er geen oorzaak van schorsing of afzetting is en dat het toch onmogelijk blijkt, dat predikant en gemeente langer samenleven. Doch ook dan moet gelet worden op de rechtspositie van den predikant. Naar het Gereformeerd Kerkrecht is een predikant alleen dienaar des Woords als hij in verband staat met de plaatselijke kerk. Daarom sprak ook de Synode van Groningen in 1899 het terecht uit, dat ontslag des leeraars van den dienst zijner kerk met behoud van zijn ambt of radicaal alleen kan geschieden, wanneer er nog zekere ambtelijke relatie tusschen beiden blijft bestaan, zij het dan ook eene niet actief ambtelijke". (Art. 121). Wanneer niet naar dezen regel gehandeld wordt dan zou de dienaar, die losgemaakt is, naar het strengste recht niet meer het Woord en de Sacramenten mogen bedienen, dan zou hij gelijk staan met een proponent.

En wat zeer bedroevend is, wij krijgen eene klasse van predikanten, die geen predikant meer zijn, die als geteekenden worden aangezien, die vaak aan allerlei verdriet en smaad zijn blootgesteld, en veelal een kommervol bestaan hebben.

Om die reden mogen de kerken wel eens nadenken over de rechtspositie van den dienaar des Woords. De rechtspositie van de losgemaakte dienaren blijkt soms treurig te zijn. Wat moeten zij doen? Zij hebben ook niets anders geleerd dan wat noodig is voor de bediening des Woords. Met den rentmeester van Luc. 16: 3 kunnen velen zeggen: wat zal ik doen? ograven kan ik niet, te bedelen schaam ik mij". Maar van wien zal een losgemaakte zijn onderhoud ontvangen? Van de kerk, die hij vroeger diende? Zeker, dat kan wanneer hij dienaar dier kerk is gebleven op een vast wachtgeld. Maar wee hem wanneer er bij de losmaking geen vaste stipulatiën gemaakt zijn, tot regeling van de finantiën. Ongelukkig ook in de meeste gevallen de dienaar, die bij de gunst van de classis moet leven. Wanneer een deel der classicale kerken van den beginne herwaar had tegen de losmaking, bezwaar ook om jaarlijks mede te betalen tot het wachtgeld, dan komt de losgemaakte in een moeilijke positie. Immers, de classis staat geheel buiten de finantiën der plaatselijke kerk, en kan een plaatselijke kerk wel dringen om iets te betalen, maar niet dwingen. Zal een classicaal besluit om finantieel een broeder te steunen bij den voortduur rechtskracht bezitten voor den armen dienaar, dan moeten alle plaatselijke kerken dit classicaal besluit hebben geaccepteerd. Een classicale vergadering is geen rechtspersoon, eene plaatselijke kerk wel; om al die redenen moet, wanneer het noodig is tot losmaking over te gaan, allereerst de rechtspositie van den dienaar des Woords geregeld worden.

Vroeger kende men nog een ander middel om van een dienaar des Woords los te worden, nl. het verplaatsen. Art. XI zegt dat als de plaatselijke kerk den dienaar niet meer kan onderhouden, de classis zal oordeelen of de voorschreven Dienaars te verzetten zijn of niet.

Het woord verzetten wil hier niet zeggen, dat de classis den predikant verplaatst van de eene plaats naar de andere, zooals dat bij Rome geschiedt of zooals een ambtenaar door de regeering verplaatst wordt. Dit is hierarchisch. Het zou in sommige gevallen wel eens gemakkelijk zijn om moeielijkheden te bezweren, maar het beginsel deugt niet voor de kerk van Christus, de kerken staan niet onder voogdij Maar de classis sprak haar oordeel uit of het wenschelijk was dat iemand eene plaats verliet, en zij oefende invloed uit dat de predikant een beroep kreeg.

Dat kon vroeger in de 16e eeuw, toen er zooveel behoefte was aan predikanten, beter dan nu. Menig verlegen predikant werd zoodoende uit zijne ellende verlost, en menig gemeente van een ongewenscht predikant bevrijd. Thans heeft deze bepaling geen beteekenis meer.

Trouwens, wij gelooven dat deze bepaling niet in de K. O. thuis hoort. Voor zoover zij iets beteekent ligt zij reeds opgesloten in het voorgaande, om die reden kunnen wij ons geheel vereenigen met het voorstel van de Deputaten der Generale Synode van 1902 tot revisie van eenige artikelen der kerkenorde om deze bepaling eenvoudig te laten vallen.

Wat Prof. Bouwman hier opmerkt, is volkomen juist.

Waar een aanklacht tegen een predikant bestaat, dient de classis *recht* te doen, hetzij door den schuldige te veroordeelen, hetzij door den onschuldige te beschermen.

Maar de steeds meer in zwang komende methode om in lastige gevallen het op een akkoord te werpen en zonder tuchtoefening den Dienaar des Woords ontslag te verleenen, maakt de rechtspositie der predikanten onzeker, schendt het rechtsgevoel der kerken en werkt verkeerde practijken in de hand.

Officieele Berichten.

De *Deputaten der Generale Synode van 1902 in zake de uitvoering van Art. 13 K. O.* berichten, dat hun Rapport, met bijgevoegde voorstellen, door middel van het *Kerkblad* van Febr., in twee exemplaren, aan alle Kerken wordt toegezonden, en dat bovendien, althans tot 1 April, exemplaren verkrijgbaar zijn bij den heer G. Ph. Zalsman te Kampen, wanneer die onder toezending van 25 cts. per exemplaar bij genoemden uitgever worden aangevraagd.

Uit naam van Deputaten voornoemd,
F. L. Rutgers, *Voorz.*
W. B. Renkema, *Scriba.*

Kort verslag der Vergadering van 7 Febr. '05, gehouden te Klundert.

Na gezang en lezen van Psalm 1 opent de voorzitter Dr. de Moor met gebed, en verwelkomt hartelijk deze eerste vergadering des jaars en den voor 't eerst als deputaat aanwezigen predikant van Fijnaart. De credentie brieven worden nagezien door Ds. Hagenbeek en ouderl. de Haan. Alle kerken zijn wettig vertegenwoordigd. Eene kerk door een secundus afgev. De Notulen der vergadering van Aug. en Oct. 1904 worden gelezen en goedgekeurd. Gelezen worden de rapporten v/d. Class. Corresp., en van de Depp. voor Hulpbeh. Kerken, die een tekort hebben van ruim *f* 55, Aan de Depp. der Prov. kas zal *f* 50, als vorige jaren, worden gevraagd.

De Quaestor rapporteert, dat voor de Oct.-Classis was ontvangen *f* 631.16, uitgegeven *f* 567.51½, zoodat aan nog niet afgedragen collecten in kas was *f* 63.64½; voor de Febr.-Classis is ontvangen *f* 508.38, uitgegeven *f* 400.25, nog in kas *f* 108.13. Ook geeft ZEw. een generaal overzicht over dit jaar. Dit toont, dat de ink. en uitg. ongeveer gelijk bleven. Aan den Quaestor brengt de Praeses den dank der vergadering.

Alle deputaten worden gecontinueerd en tot kerken voor Approbatie of Losmaking aangewezen Dinteloord en Willemstad.

In zake een missive der Cl. Harderwijk wordt besloten een schrijven te zenden, aanduitende aan de mededeeling der Classis Dokkum, onze bezwaren mededeelende.

Een antwoord van Br. P. wordt voor kennisgeving aangenomen.

De vacatuurbeurten zullen op gelijke wijze als te voren worden geregeld.

Bij de rondvraag naar Art. 41 wordt aan een dictal kerken advies gegeven. Moerdijk ontvangt weer den driemaandel. steun. Omtrent Roosendaal wordt een gunstige mededeeling gedaan.

Een voorstel van Zevenbergen: „dat aan het kerkblad als archiefblad meer zorge worde gewijd, of het worde afgeschaft," wordt vervangen door een eenvoudiger: „Het kerkblad worde afgeschaft." Een voorstel der kerk van Breda wordt voorloopig teruggenomen.

Voor de e.k. vergadering zal Fijnaart oproepen. De vergadering wordt bepaald op 3 Mei voorm. 9½ te Zevenbergen. Op de tegenwoordige vergadering zal 't concept wijziging in de D. K. O. nog niet besproken worden.

Met dankgebed door den Assessor wordt de vergadering gesloten.

Op last der Classis,
L. G. Goris, *h. t. Assessor.*

Zevenbergen, 7 Febr. 1905.

Waarde Broeders!

De Kerkeraad der Geref. Kerk te Kampen heeft de eer U het volgende mede te deelen:

1. dat de bevestiging en intree van Ds. C. de Bruijn IJz. als Missionair Dienaar des Woords voor Soemba zal plaats hebben op a.s. Donderdag 23 Febr. des middags om 2 en des avonds om 7 uur in de Burgwalkerk alhier;

2. dat wij U wen Kerkeraad uitnoodigen door het zenden van een of twee afgevaardigden daarbij tegenwoordig te zijn, tot verhooging der plechtigheid en tot opwekking in het werk der zending;

3. dat des middags een gemeenschappelijke maaltijd zal gehouden worden tegen den prijs van *f* 1.25 of *f* 1.50 per persoon;

4. dat wij gaarne vóór 19 Febr. opgave ontvangen hoeveel afgevaardigden wij kunnen verwachten en of zij ook gebruik zullen maken van den gemeenschappelijken maaltijd, aan 't adres van den tweeden ondergeteekende.

Met broedergroete en heilbede,
Namens den Kerkeraad voornoemd,
G. Elzenga, *Praeses.*
J. H. Bos, *Scriba.*

Kampen, 10 Febr. 1905.

Verslag van de Centrale Pastorale Conferentie.

VI.

II. In beiderlei oorsprong ligt nu ook de bepaling van beider machtssfeer. Beiden zijn gebonden aan het ambt en moeten dus nooit elkanders functiën uitoefenen, maar elkander aanvullen. Het ambt der geloovigen blijft functioneeren naast het speciale ambt. Rechten en plichten zijn synoniem.

Eerst werd nu gewezen op de wanverhouding tusschen beiden bij Rome, de Lutherschen en Remonstranten of Erastianen eenerzijds, en de Independenten en collegialisten anderzijds. Tegenover beiden staat het presbyteriale stelsel van Kerkregeering.

De speciale ambten moeten niet uitvoeren den wil van het volk, maar, desnoods tegenover de meerderheid der leden, zich binden alleen aan Gods Woord. Plicht der geloovigen is, zich te onderwerpen aan de ambtsdragers, terwijl dezen aan het ambt der geloovigen zijn plaats moeten laten en niet jaloersch de functioneering er van mogen belemmeren.

In het Tractaat van de reformatie der Kerken teekent Dr. Kuyper deze algemeene en bijzondere gezagsoefeningen als zich uitstrekkende over drieërlei terrein, n.l. 1. dat van de genademiddelen; 2. de orde der Kerk; 3. de rechtsspraak. — Men kan de functiën van het ambt der geloovigen ook onderscheiden naar de oorspronkelijke drieëenheid van dat ambt, n.l. van profeet, priester en koning. Aan de hand van beiderlei indeeling wordt voorts nagegaan, wat tot het ambt der geloovigen behoort.

III. Het ambt der geloovigen is dus veel meer dan een correctief van het bijzonder ambt. Het heeft een eigen terrein en staat zelfs voor en buiten de geïnstituëerde Kerk. Doch het is ook een correctief en kan dus ook komen te staan tegenover het speciale ambt. Ook hier vallen recht en plicht samen. Uit protesteeren en doleeren moet afscheiden volgen. Verschillende gevallen doen zien hier voor (zie het reeds genoemde Tractaat van de reformatie der Kerken). Zij kunnen zich voordoen ten eerste bij ontsteltenis van het speciale ambt, of bij ontrouw, ten tweede bij de formatie der Kerken. De geloovigen worden ontslagen van gehoorzaamheid aan het speciale ambt, zoodra dit in verzet komt tegen den wil en het bevel van den Koning. Zij hebben de roeping, zich los te maken van het valsche instituut, dat heerschappij wil voeren over de erven des Heeren. (Zie Art. 21 der Ned. Gel.belijdenis).

Gewezen wordt nog op het onderscheid tusschen reformatie en revolutie. Uit een en ander blijkt, dat het ambt der geloovigen zich veel verder uitstrekt dan de geloovige zelf meermalen zich bewust is. Het is de roeping van het speciale ambt er zich niet tegenover te stellen, maar het tot ontwikkeling te brengen; en de geloovige zelf mag niet uit valsche nederigheid de taak, door Christus hem opgelegd, ongedaan maken.

Is het ambt der geloovigen in tijdsorde het eerste, het is ook het laatstblijvende. Het speciale ambt vervalt met het einde van deze bedeeling. Na het oordeel zal het lichaam van Christus onmiddellijk onder zijn Hoofd leven en bloeien; en het ambt aller geloovigen zal eerst tot zijn volle ontplooiing geraken, wanneer de mensch het beeld van zijn hemelschen Vader vertoont, opdat hij God, zijnen Schepper, recht kenne en diene en met Hem in de eeuwige zaligheid leve, om Hem te loven en te prijzen; dat is, opdat hij volmaakt zijn ambt van profeet en priester en koning bediene.

Ook dit referaat geeft aanleiding tot een broederlijk debat.

Prof. Noordtzij dankt Ds. Wielenga voor zijn referaat, en verklaart dat hij het met algeheele belangstelling heeft aangehoord. Heeft hij het wel begrepen, dan heeft spreker het ambt aller geloovigen niet afgeleid uit de Kerk als organisme, maar uit het verband waarin de geloovigen tot elkander staan, en dus uit de Kerk als instituut, hoewel zijns erachtens daarbij dan toch de Kerk als organisme niet buiten rekening kan worden gehouden. Het komt hem voor, dat het onderscheid tusschen de Kerk als organisme en als instituut niet altoos gemakkelijk valt aan te wijzen.

In het N.-Testament komt de Kerk nu eens als organisme, dan als instituut voor. Maar 't zijn geen twee afzonderlijke verschijningsvormen. Er is onderscheid, maar zij komen nooit los of gescheiden van elkander voor. Paulus spreekt van een gebouw dat opwast; Petrus van een gebouw dat gebouwd wordt van levende steenen. Het organisch idee wordt nooit geheel losgelaten. Waarom hij hier deze opmerking maakt? Omdat tot de verdienste van dit referaat behoort, dat de geachte spreker de beide zijden heeft saamgehouden.

Buitenland.

Engeland. De Revival in Wales. De Revivalbeweging in het vorstendom Wales breidt zich nog steeds uit. Sprak men eerst van 20,000 bekeerden in Zuid-Wales, nu wordt getuigd dat in Noord-Wales een 9,000 menschen tot het geloof in Jezus Christus gekomen zijn. Ook gaan rechters en politiedienaren voort met het geven van verklaringen, dat hun werk zooveel gemakkelijker en zooveel minder werd sedert de bevolking in de meetings bearbeid wordt. Ook lazen wij in *The Christian* een reeks getuigenissen van predikanten, die alle er op neer komen, dat in hunne gemeente groote omkeeringen op geestelijk en redelijk gebied plaats hadden. Predikanten van de Engelsch Episcopaalsche kerk blijven hierin niet achter; sommigen hunner nemen een werkzaam deel aan de beweging door het organiseeren van meeting.

In het district Waenfawr in Noord-Wales werden meetings gehouden waarin Methodisten, Congregationalisten of Independenten en leden der Episcopaalsche staatskerk saamwerkten. De Epicopaalsche bisschop van Durham zeide onlangs in een toespraak te Monkwearmouth, dat de revival een werk van God was en niet een product van fanatisme of zenuwachtigheid. Hij deelde ook mede, dat op eene vergadering van dertig bisschoppen, de hoop werd uitgesproken, dat de zegeningen die over Wales waren gekomen, uitgebreid zouden worden over geheel Engeland.

Evan Roberts blijft de ziel der beweging. In het begin van Maart wil hij Liverpool bezoeken, in welke stad men 100,000 menschen uit Wales afkomstig vindt.

Nog steeds zoeken wij naar nauwkeurige berichten omtrent hetgeen de leiders der opwekking den volke prediken. Hoe zouden wij ons verblijden, wanneer we vernamen, dat de predikers in Wales, bij alle verscheidenheid, overeenstemden in de leer van ellende, verlossing en dankbaarheid!

Sommigen zien de beweging met wantrouwen aan, even als die, welke uitgaat van de Dr. Torrey-Alexander mission; doch daar het geblieken is, dat in de groote centra der Engelsche bevolking, de kerken niet bij machte zijn om de volksmassa's te bearbeiden, zoo moet men zich er in verheugen, dat er mannen opgestaan zijn buiten de kerken, om de menigte die steeds meer van alle religie vervreemdt, te bearbeiden.

Ook uit andere deelen der wereld hoort men van opwekkingen. De *Christian* meldt, dat telegrammen uit Amerika spreken van een revival in een stad van 60,000 zielen, waar gedurende verscheidene uren de arbeid geheel stil stond, opdat mannen en vrouwen in de gelegenheid zouden zijn, om de meetings bij te wonen; terwijl predikanten voorat vergaderingen hielden om een zegen voor de samenkomsten te vragen. Ook spreken brieven uit Zwitserland van een ontwaking in dit belangwekkende land. Hetzelfde blad juicht reeds, dat de woestijn bloeit als een roos en profeteert, dat door den liefdegloed die nu ontstoken is de politieke en maatschappelijke vraagstukken, die nu een oorzaak zijn van verdeeldheid en onvrede, onder de belijders van den Christus zullen opgelost worden.

Wij hopen van harte dat dit zoo is. Uit Amerika vernamen wij echter nog niets van eene beweging als in Wales zich openbaart.

Duitschland. Wij lezen in de *Allg. Evang. Luth. Kirchen Zeit.*, dat de toestand in de Evang. kerk voor geloovige kringen van dien aard wordt, dat hij onverdragelijk moet genoemd worden, terwijl de zaak Fischer hem nog onverdragelijker heeft gemaakt. (De predikant Fischer, van de moderne richting, werd door de theologische faculteit van Koningsberg tot doctor in de godgeleerdheid honoris causa benoemd). Reeds laten stemmen zich hooren (daaronder is die van Dr. Stocker de gewezen hofprediker) die betoogen, dat het mes van de scheiding aan de Evang. kerk moet gelegd worden; een deel der kerken en pastoriën moet aan de liberalen overgelaten worden, waarin dan de predikanten kunnen verkondigen wat hun goed dunkt, zonder dat iemand hun hindert of met afzetting dreigt; het andere deel moet het deel blijven der geloovige gemeente, die dan valsche leer en ongeloovige leeraars niet meer behoeft te dulden.

Ook in liberale kringen komt men tot dezelfde overtuiging. Prof. Dr. Rade schrijft in de *Christl. Welt* van 2 Febr. l.l.: De tegenwoordige toestand kan niet voortduren. Het gaat niet aan, denzulken den naam van Christenen te ontzeggen, die van harte Christenen willen zijn."

Dr. Rade zegt echter: „Wie wil de kerk verlaten? Van de modernen niemand. Kwaadwillige tegenstanders zullen beweren, dat ons daartoe de kracht ontbreekt. Wellicht hebben zij gelijk, God weet het." Maar toch Dr. Rade, die de woordvoerder der Ritschlianen is, wil in de kerk blijven. Hij wil niet scheiden, maar wel beslissen (entscheiden) wat in de toekomst gebeuren moet.

Het zal wel voorloopig bij het oude blijven. Doch op den duur kan de toestand, gelijk die thans in de Evangelische kerk bestaat, niet voortduren. Wij voor ons vreezen, dat de kerkbesturen de modernen zullen handhaven en de geloovige elementen daardoor tot heengaan zullen dwingen.

Frankrijk. Toenadering van Roomschen en Gereformeerden.

Het schijnt, dat in Frankrijk scheiding van kerk en staat, in de eerste plaats op het programma der nieuwe regeering zal komen te staan. Men werpt de schuld op den paus! In de kamer van afgevaardigden werd de volgende motie aangenomen: „De Kamer, constateerend, dat de houding van het Vatikaan de scheiding van kerk en staat onvermijdelijk gemaakt heeft, rekenend op de regeering om de aanneming daarvan, tot stand te brengen dadelijk na de begrooting, en elke toevoeging afwijzend, gaat over tot de orde van den dag."

Nu deze motie door de regeering is aanvaard, is het waarschijnlijk, dat weldra het concordaat zal worden verbroken en de kerken, zoowel de Roomsche als Gereformeerde en Luthersche, er op rekenen moeten, dat zij de kosten van hun eeredienst zelven moeten gaan betalen.

Als het daarbij nu maar bleef, zouden wij ons van harte verheugen. Immers is het een gezonde toestand, dat de leden eener kerk de kosten van hun kerkelijk leven betalen. Doch het is te vreezen, dat het ministerie allerlei bepalingen zal voorstellen om de vrije beweging der kerken te belemmeren.

Opmerkelijk is het stanpunt, dat de republikeinsche afgevaardigde uit Bretagne, de abbé Gayraud, blijkens de jongste discussiën in de Kamer van afgevaardigden, inneemt. Hij sprak wel onder protest van enkele leden der rechterzijde zijne meening uit, maar hij verzekerde dat zijn gevoelen dat van honderden dorpsgeestelijken weergaf.

„Ik aanvaard de scheiding van kerk en staat," aldus sprak hij, „maar geen halve! Geef ons volledige vrijheid en mij is 't goed. Geef ons, en wij zijn tevreden, 'tgeen u de centrale Raad der Gereformeerde kerken van Frankrijk gevraagd heeft!" En de abt beriep zich op het beginsel van „neutraliteit" en van „vrijheid," waaronder hij rustig de scheiding zou afwachten.

De heer Gayraud bewees bij die gelegenheid, dat hij een handig debater is. Toen hij er op wees dat de Roomsche hiërarchie eene groote en wijdvertakte macht is, viel een radicaal hem in de rede en zeide, dat die macht toch „geestelijk" van aard was; om daarmede te kennen te geven, dat als Staat zijn dwingende macht liet gevoelen, de hiërarchie daar niets aan kon doen. De abt antwoordde hierop, dat die macht even „spirituelle" was, als het woord van hem, die geinterrumpeerd had.

Het blijkt, dat ook in Frankrijk, door het woelen van het ongeloof, Roomschen en Gereformeerden nader tot elkander, worden gebracht. Vroeger hebben de Gereformeerden gejuicht als de Roomsche kerk door wet op wet getuikt werd. De Roomschen hebben, ten tijde van het tweede keizerrijk, maatregel op maatregel uitgelokt om de Protestantsche propaganda in Frankrijk te belemmeren. Nu zouden beide Roomschen en Protestanten blijde zijn, wanneer maar kon verkregen worden, dat hunne kerken onbeperkte vrijheid van beweging gegeven werd.

Gemengd nieuws.

Iets nieuws om geld te verzamelen. In Denemarken is een postbeambte op de gedachte gekomen, een Kerstmis-postzegel te laten drukken, en heeft weten gedaan te krijgen dat deze voor twee oere (1 cent) te koop gesteld is op alle postkantoren, kiosken en vele boekwinkels. De opbrengst is bestemd voor het stichten van een Sanatorium voor tuberkuleuze kinderen.

Deze postregel heeft geen waarde om te frankeeren, maar mag toch op alle brieven, gedrukte stukken en pakjes geplakt worden en wordt met de gewone postregels afgestempeld. Hij is tweemaal grooter dan een gewone postzegel en draagt het beeld van de gestorven koningin Louise van Denemarken. Er werden reeds drie millioen stuks verkocht. Vele handelslieden voorzien elk pakket en elke nieuwjaarsrekening met dezen postzegel.

Een medicus had beweerd: »dat niet één bisschop in Engeland meer aan wonderen geloofde." Iemand heeft daarop zich de moeite gegeven aan alle bisschoppen te schrijven, teneinde van hen te weten, wat zij omtrent het bovennatuurlijke gelooven. De antwoorden waren zeer bevredigend.

In Engeland bestaat een fonds, waaruit onbemiddelde predikanten, zoowel uit de Staatskerk als uit de Vrije kerken, boeken kunnen ontvangen, die zij voor hun arbeid behoeven en die zij zich door hunne geringe bezoldiging niet kunnen aanschaffen.

In Duitschland neemt het aantal studenten in de Godgeleerdheid gedurig af. In de laatste 18 jaar is het aantal jongelieden die zich aan eene Universiteit voorbereiden om predikant te worden, van 2000 gekomen tot minder dan 760. Als hierin geen verandering komt, zullen er weldra 400 predikantsplaatsen onvervuld moeten blijven. Men beweert dat de tegenwoordige jongelieden de predikantstractementen te gering vinden en daarom niet aan de theologische faculteit willen studeeren. Doch wij meenen dat de nationalistische geest die zich aan de Universiteiten openbaart, schuld heeft aan het afnemen van het getal van jongemenschen die zich willen geven aan den dienst des Woords.

In Rome heeft men een tehuis voor priesters, die de Roomsche kerk wenschen te verlaten, gesticht. Een jaar geleden moest men deze inrichting sluiten uit gebrek aan fondsen. Nu staat zij weer geopend te worden, doch het comité maakt bekend, dat de middelen waarover het beschikken kan, zoo gering waren, dat men slechts drie à vier geweezen priesters kan opnemen.

Professor H. E. Dosker merkt in *de Hope* volkomen juist op, »dat God zich steeds bediende van de prediking der groote *fundamenteele waarheden* des Evangelies om groote opwekkingen in het leven te roepen. De zonde en haar gruwel en straf, het recht Gods, de noodzakelijkheid der bekeering, de zoendood van Christus, hemel en hel, ziet dat waren de waarheden, die menschen steeds wakkerschudden, en dat nog doen. En dan is er nog iets. Grooter dan de »opwaking" in 1740, grooter dan de »opwekking" in 1800 was de »groote verlevendiging" van 1857. Dat werk begon *in een bidstond* van zes personen, in Wallstreet, N.-Y., en breidde zich uit, tot heel Amerika vol was van geloovig gebed. Hier waren geen »revivalists' aan het werk; hier werd weinig of niet gepreekt, hier waren geen groote leiders, hier sprak God tot de gemeente, door het geloovig gebed Zijner kinderen en Hij hoorde en zegende, tot heel het land vervuld werd met de eer Zijns naams. Voor zulk een revival bidden wij. Geve God ons die genadiglijk."

Zulk een revival zouden wij ook voor ons land begeeren.

Winckel.

Voor Kinderen.

OOST EN WEST.

XLVII.

(Slot).

De beide dochters van den heer Van der Zaanden, wier moeder reeds vroeger was gestorven, hadden nooit anders dan op grooten voet geleefd. Daar zij dit ook thans nog wilden doen, waren zij al spoedig door hun geld heen. Met dit geld verdwenen ook vele vrienden. Nu zouden ze echter nog wel goede en medelijdende harten hebben gevonden, doch hun trots belette hen, zich tot dezulken te wenden. 't Eind was dat zij, om niet geheel tot armoe te vervallen, verplicht waren, een heel kleine woning te betrekken, en door werken de kost te verdienen. De eene zuster besloot uit naaien te gaan, de andere zou thuis het werk doen.

Dit was het wat Karel te weten kwam. Het vervulde hem met diep medelijden. Al had de schilderij waarvan we vroeger spraken, niet in zijn kamer gehangen, toch zou hij nooit hebben vergeten, wat de heer Van der Zaanden voor hem had gedaan, en hij gevoelde grooten lust, dat op zijn beurt den kinderen te vergelden. Maar hoe?

Hij sprak er over, met zijn vader die, gelijk we weten, in veler nood geroepen was te voorzien. Maar 't was natuurlijk heel moeielijk iets te doen voor menschen, die liefst geen hulp aannamen, nog minder er om vroegen. „'t Gaat er mee," zei graaf De Raye tot zijn zoon, „als in de geestelijke dingen. Hoe velen willen niet weten, dat zij zijn arm en naakt en onmachtig in des Heeren oog, en willen niet komen om door Hem geholpen te worden. Evenwel wat deze beide juffers betreft, is het niet geheel hetzelfde. Wij kunnen dat best verstaan."

Na lang overwegen, kwam men echter eindelijk tot een besluit. De oude heer stelde namelijk aan de juffer voor, de zorg voor zijn huishouding, nu zijn vrouw gestorven was, gedeeltelijk op zich te nemen. Daar haar zuster echter moeilijk alleen kon achter blijven, zou juffrouw Van der Zaanden des avonds huiswaarts gaan, zoo lang dit wenschelijk was. Eerst toen dit alles in orde was gebracht, maakte Karel zich aan haar bekend. De juffer betoonde zich zeer verrast, begreep misschien nu ook wel, wat de oorzaak was van de groote verbetering in haar toestand, maar zei heel weinig. Des te meer beijverde zij zich, trouw haar taak te vervullen, zoodat de oude graaf weldra alle reden had, zich te verblijden over 't geen hij gedaan had.

Ook de huishoudster had daar alle aanleiding toe, en zelfs meer dan zij ooit had kunnen denken. Want in dit huis werd God gediend en leerde zij voor het eerst, dat dit nog wat anders is, dan een braaf mensch te heeten, en uit plicht of gewoonte naar de kerk te gaan. En dat maakte op haar een diepen, gezegenden indruk. Hier werd niet, als vroeger thuis, de Bijbel uit sleur gelezen, maar uit behoefte. Allengs begon zij zelf lust te krijgen in de dingen van Gods koninkrijk, en maakte haar strakke stroefheid plaats voor een gemoedigden geest, die berustte in den wil des Heeren.

Den volgenden zomer begaf graaf De Raye zich naar Ierland, om daar zijn landgoed Waterfield te bezoeken. Het was een zeer uitgestrekte bezitting en zoo kwam het, dat hij op zekeren avond, terwijl hij zijn goederen rondwandelde, bespeurde verdwaald te zijn. 't Werd al donker, toen hij een paar mannen bemerkte in havelooze plunje. Hij haastte zich hun den weg te vragen. Daar hij het antwoord in de Iersche volkstaal niet geheel begreep, beduidden zij hem, al wijzend, welk pad hij moest inslaan.

Hij deed zoo, en kwam eindelijk aan een paar huisjes of liever hutten. Daar het nu geheel donker was, besloot hij hier nog eens te vragen. Hoe verbaasde hij zich echter, toen hij binnentredend, daar de twee mannen zag zitten, die hij zoo even had ontmoet, doch nu in gezelschap van nog andere, die er al even ongunstig uitzagen. De mannen grimlachten onheilspellend, en een hunner sloot aanstonds de deur met een grendel, terwijl de graaf de woorden opving: „De Sakser is er ingeloopen." (Sakser was de naam door de Ieren aan de Engelschen gegeven, die zij fel haatten).